

MEDIAKASVATUKSEN SUUNTAVIIVAT NUORISOASIAINKESKUKSESSA

Itseilmaisu

Mediakriittisyys

Mediavälineiden käyttö

Media kasvuympäristönä

Mediakansalaisuus

Mediakasvatuksen suuntaviivat nuorisoasiainkeskuksessa
Tekijät: Vesa Jaakola & Anniina Lundvall
Graafinen suunnittelu ja taitto: Mia Niemelä & Krista Vuori
Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus 2015
ISBN 978-951-9245-28-7

1 JOHDANTO

Tämän dokumentin tarkoitus on avata nuorten parissa työskentelevien tietoisuutta mediakasvatuksen tärkeydestä ja välttämättömyydestä. Mediakasvatus kuuluu jokaisen nuorisotyötä tekevän arkiseen työhön. Usein se piiloutuu kin tiedostamatta tehtäväksi työkseen, kuten keskusteluksi ikärajoista, sopivista sisällöistä tai pelaamiseen käytetystä ajasta. Nuorisotyöntekijän tehtävänä on tukea nuorta oivaltamaan median merkitys omassa elämässään, auttaa mediankäyttöön liittyvissä tilanteissa ja innostaa nuorta toteuttamaan kansalaisuuttaan median avulla.

Nuorisoasiainkeskuksen uudessa suunnantarkistuksessa 2015 digitaalisuus on huomioitu uudenlaisena toimintatapana. Tavoitteena on saada nuorten omat mediasisällöt näkyviin ja saada kaikki NK:n harrastustarjonta paremmin nuorten saataville. Tavoitteena on myös hyödyntää sosiaalisen median välineitä nuorisotyössä ja tehdä yhdessä nuorten kanssa sisältöjä verkkoon. Siksi jokaisen nuorisotyöntekijän on hyvä tuntea mediakasvatuksen periaatteet. Tämä teksti on tehty yhteistyössä Mediakasvatusseuran kanssa.

Tiesitkö? Mediakasvatuksella ei ole yhtenäistä määritelmää ja sen määritelmät vaihtelevat eri maissa. Kansainvälisellä kentällä mediakasvatuksen (media education) sijaan puhutaan laajasti media and information literacystä, ruotsissa vastaava termi on mediakunnighet.

Mediakasvatuksella tarkoitetaan ponnistelua esimerkiksi lapsen ja nuoren mediataitojen kehittämiseksi. Mediakasvatus ei ole vain aikuisen suuntaamaa työtä nuorille, vaan myös nuoret voivat mediakasvattaa vertaisiaan, aikuisia tai nuorempia lapsia. Mediakasvatuksen tavoitteena on mediataitoinen lapsi ja nuori, joka osaa käyttää erilaisia mediavälineitä, pystyy analysoimaan ja erittelemään mediasisältöjä, tuottamaan itse mediaa, avaamaan median valtarenkenteita ja tarkastelemaan kriittisesti mediaa sekä toimimaan mediaympäristössä turvallisesti ja vastuullisesti. Mediataitoja kutsutaan myös nimellä medialukutaito, monilukutaito ja mediakompetenssi.

Medialla tarkoitetaan kaikkia niitä välineitä ja keinoja, joilla voidaan välittää viestejä ja merkityksiä. Mediaa ovat esimerkiksi radio, televisio, elokuvat, internet, mobiililaitteet, kirjat, digitaaliset pelit, lehdet, valokuvat, taideteokset, kätutaide, seinäkirjoitukset, graffitit, mainokset ja äänitteet. Media voidaan käsittää myös tilana ja paikkana, esimerkiksi nuorten arkeen olennaisesti kuuluvassa sosiaalisessa mediassa eli somessa voidaan jakaa kuvia ja videoita, osallistua, verkostoitua ja pelata. Motiivina palveluiden käyttöön ovat yhdessä tekeminen, kavereiden tapaaminen, viihtyminen, oman netti-identiteetin, maineen ja uskottavuuden luominen.

Mediaesitys, kuten video tai uutinen, on henkilön tai tahon muodostama ja tuottama kuvaus. Mediaesitys ei ole todellisuuden kopio vaan rakennettu esitys, johon liittyy valintoja: mitä jätetään pois, mitä näytetään ja kenen näkökulmasta puhutaan. Mediasisällön tuottajilla on mahdollisuus vaikuttaa katsojien sekä lukijoiden mielipiteisiin, ajatuksiin ja käsityksiin luomalla elämysvoimaisia ja vahvoja tarinoita. Maailmankuvamme rakentuu suurelta osin median kautta ja joissakin tapauksissa suuri osa todellisuudesta on mediaesityksiä. Medialukutaidon kehittymisen näkökulmasta tämä on yksi tärkeimpiä oivalluksia.

On tärkeää havaita, millaisiin asioihin median välityksellä yritetään ja halutaan vaikuttaa, millaisia keinoja käytetään, miten tarinoita rajataan ja kuinka herätetään tunteita. Samalla ymmärretään, miten esimerkiksi nuorisokulttuurissa esillä olevat sisällöt, esimerkiksi elokuvista ja musiikista nousseet ideat, esitystavat ja tyylit voivat vaikuttaa identiteetin, uskomusten ja asenteiden muodostumiseen. Nuorisotyöntekijä voi olla nuorelle opettajaa tai vanhempaa helpommin lähestyttävä keskustelukumppani erilaisissa mediaan liittyvissä asioissa. Tätä keskusteluyhteyttä voi ja kannattaa hyödyntää omassa työssä.

MEDIAKASVATUKSEN TEHTÄVÄ ON:

Tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä käyttäen mediaa ja mediakasvatuksen menetelmiä silloin, kun ne hyödyttävät nuorta.

Edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta hyödyntäen mediaa: tarjotaan nuorelle osallistumisen, itseilmaisun, sisällöntuotannon ja julkaisun mahdollisuuksia.

Parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja lisäämällä tasavertaisuutta, ymmärrystä erilaisuudesta, herättämällä keskustelua ihmisten kohtaamisesta ja kohtelusta sekä vahvistamalla kulttuurien tuntemusta.

Edistää nuorten sosiaalista vahvistamista mahdollistamalla yhdessä tekemisen, voimaantumisen ja oman osaamisen ja terveen mediasuhteen vahvistamisen median parissa.

2 MEDIAKASVATUS NUORISOTYÖSSÄ

Ammatillisesta näkökulmasta nuorten media-kulttuuriin liittyy mahdollisuuksia ja haasteita, joista nuorisotyöntekijän on oltava tietoinen. Mahdollisuuksia ovat mm. median käyttäminen oppimisessa, sosiaalisen vastuun ja vuorovaikutuksen kehittymisessä ja mediataitojen käyttäminen aktiivisessa kansalaisuudessa. Medialla voi olla huomattavan suuri vaikutus identiteetin, itseilmaisun ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Haasteita kasvulle ja kehitykselle puolestaan aiheuttavat mediaväkivalta, yllälyönnit median sisällöntuotannoissa (extreme, sensaatiohakuisuus), kiusaaminen netissä, ikätasoon soveltumattomien materiaalien kuten pornografian kuluttaminen, epäsopivien elämisen mallien kuten ääri-ideologioiden ja sairaalloisen laihdutuksen ihannointi sekä siihen liittyvä verkkotoiminta, ja median liikakäyttö, joka vaikuttaa nuoren arkeen esimerkiksi vaikeuttamalla riittävän unen ja levon saamista. Liikakäyttö voi myös lisätä koulun käyntiin ja arjen hallintaan liittyviä pulmia.

Nuorisolain tarkoituksena on **tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.** Vaikka nuorisolaissa ei mainita sanaa mediakasvatus, on se silti liitettävissä lain käytännön toteutukseen. Mediakasvatuksella tuetaan nuorten hyvinvointia, kasvua ja edistetään kansalaisuutta monin tavoin.

MEDIAKASVATUKSEN PORTAAT

1. Varhaislapsuudessa opitaan erottamaan fakta ja fiktio

Mediakasvatus lähtee peruskysymyksistä: mitä näen, mitä on jätetty kuvan ulkopuolelle, kuka tämän esityksen on tehnyt, miksi ja miten. Lasta kannustetaan siihen, että hän ymmärtää mitä on fiktiivinen mediatarjonta ja mikä taas on dokumentaarista, oikeaa elämää heijastavaa sisältöä (esim. Disney-prinsessat vs. Ruotsin kruununprinsessa)? Lasta kannustetaan myös erottamaan mediavirrasta mainokset ja havaitsemaan miten ne pyrkivät vaikuttamaan ostopäätöksiin. Näitä asioita käydään läpi tutustuttaessa eri mediakanaviin ja tehtäessä omia tarinoita ja mediasisältöjä.

2. Kouluikäisten kanssa eritellään mediagenrejä ja kehitetään itseilmaisua

Kouluiässä jatkuu aktiivisen ja kriittisen mediasuhteen harjoittelu sekä median eri sisältötyyppien erottelu. Lasten kanssa opetellaan kyseenalaistamaan mediatodellisuutta ja sen stereotyyppioita. Mediaa sovelletaan itseilmaisun ja viestinnän keinona sekä tiedonhankinnan kanavana. Erinomainen tapa oppia on itse tekeminen: tehdään ja analysoidaan tarinoita, tv-ohjelmia, mainoksia ja muita mediasisältöjä. Lasten kanssa voidaan kuvata omia tarinoita ja koostaa videoita. Lisäksi perehdytään netikettiin (tietoverkon käyttöä koskevat sopivuussäännöt), tietoturvan perusteisiin sekä yleisesti verkossa toimimisen mahdollisuuksiin ja haasteisiin.

3. Nuorena kehitetään tulkinta- ja analyysitaitoja

Nuoruusiässä edetään median tuotantorakenteiden ymmärtämiseen ja laajempaan kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen analyysiin mediasisältöjen arvoista. Nuorten kanssa voidaan vertailla eri mediakanavien ja -välineiden viestejä keskenään. Nuoret opettelevat itsenäisen tiedonetsinnän, tiedon ymmärtämisen ja -vertailun taitoja. Nuoret voivat myös tuottaa omia verkkosisältöjä, kuten blogeja ja pelejä. Nuorten kanssa perehdytään tekijänoikeuskysymyksiin, netikettiin ja turvalliseen mediankäyttöön.

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen linjauksen mukaan mediakasvatus nuorisotyössä koostuu 1) itseilmaisun mahdollistamisesta, 2) mediakriittisyyden heräämisen tukemisesta, 3) mediavälineiden käyttövalmiuksien vahvistamisesta, 4) mediasta kasvuympäristönä (eli median haittavaikutusten ehkäisystä ja nuoren kasvun turvaamisesta) sekä 5) mediakansalaisuuden vahvistamisesta. Seuraavassa on avattu tarkemmin, mitä nämä tavoitteet sisältävät käytännössä.

1 ITSEILMAISU

Itseilmaisuus on omien tunteiden, ajatusten ja mielipiteiden ilmaisua. Itseilmaisun taito on tärkeää sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, jossa itseä koskevia asioita voidaan tuoda esille. Nuorten kohdalla itseilmaisulliset taidot ovat kehittymässä, jolloin voi tapahtua kokeiluja ja haparointia omien tunteiden ja ajatusten esille tuomisessa, ja tässä vaiheessa olisi hyvä tukea nuorta kehittämään omaa ilmaisuaan. Itseilmaisulla on tärkeä rooli itsetuntemuksen ja identiteetin kehityksessä.

Nuorisotyöllisessä mediakasvatuksessa itseilmaisutaitojen oppiminen on ensiarvoisen tärkeää. Mediakasvatukseen liittyvissä toiminoissa lähtökohtana on tarjota ilmaisukanavia sille, kuinka nuori kokee ympäröivän maailman. Pohjimmiltaan kaikilla taidelähtöisillä menetelmillä haetaan esiin nuoren oman persoonan eri ulottuvuuksia ja niitä keinoja, joilla kukin nuori löytää juuri hänelle ominaisen tavan ilmaista itseään ja vaikuttaa elämänsä monissa eri yhteisöissä ja eri foorumeilla. On myös hyvä huomioida mahdollisuudet itseilmaisuun esimerkiksi digitaalisten pelien suunnittelussa ja tekemisessä.

Itseilmaisuus johdattaa myös taiteen ja estetiikan tuntemukseen. Mediakasvatuksessa tämä on ns. syventävää tasoa, jossa voidaan rakentaa polkua taiteen tekemiseen. Nuorisotyöllisen näkemyksen mukaisesti tämä tapahtuu nuoren vapaaehtoisuuden ja kiinnostuksen mukaan. Esimerkiksi, jos nuori haluaa valokuvan avulla esittää omia mielipiteitään ja vaikuttaa johonkin asiaan, on tärkeää, että hänen tekniset ja visuaaliset taitonsa ovat sillä tasolla, että hän saa kuvastaan haluamansa näköisen.

Tue nuoren itseilmaisua

mediakasvatuksellisesti näin:

- Tarjoa nuorelle mahdollisimman monia itseilmaisun välineitä, joista nuori voi valita itselleen sopivia vaihtoehtoja.
- Tue nuoren ilmaisua opastamalla, miten omasta mediatuotoksesta saa vaikuttavan (tai pohtia ylipäänsä vaikuttavuutta) ja kuinka se löytää parhaiten oikean yleisön.
- Anna riittävästi tietoa ilmaisuun liittyvistä rajoituksista: sananvapaus ei tarkoita, että kaikki on sallittua.
- Tarjoa tietoa tekijänoikeuksista, jotka liittyvät omien sisältöjen tuottamiseen ja julkaisuun.
- Ole tietoinen ja seuraa nuorten media-kulttuuria ja omia mediasisältöjä.

2 MEDIAKRIITTISYYS

Nuorisotyön mediakasvatuksen yleisen filosofisen ja pedagogisen ohjenuoran tarjoaa kriittinen mediakasvatus. Siinä mediakasvatus nähdään yhteiskunnallisena tekijänä, jonka tarkoituksena on tutkia, ymmärtää ja avata yhteiskunnallisia taloudellisia ja poliittisia valtarakenteita. Media muovaa aktiivisesti käsityksiämme yhteiskunnasta ja maailmasta, ja sillä on vaikutusta mielipiteisiimme.

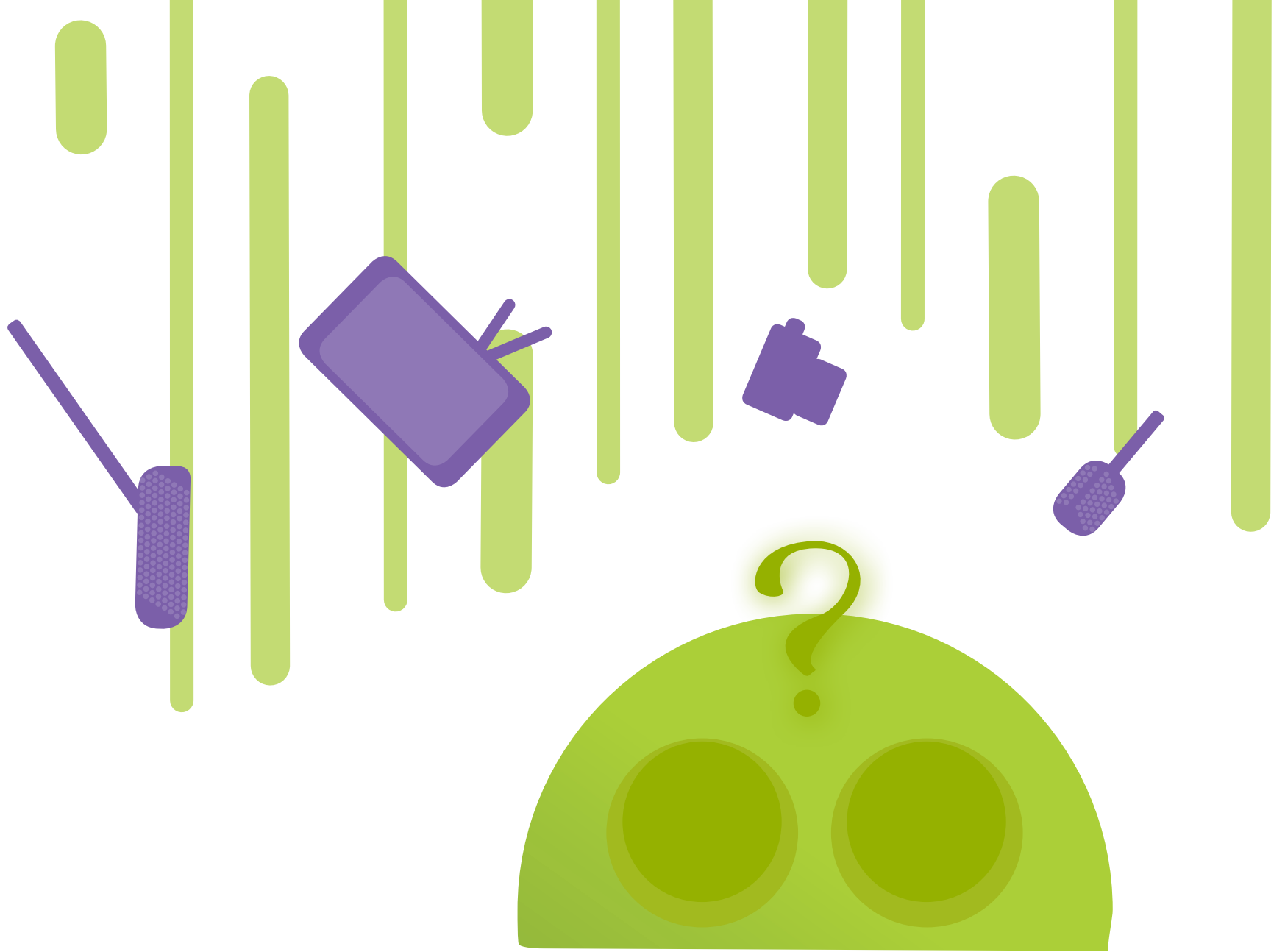
Kriittinen mediakasvatus lähtee siitä ajatuksesta, että nuoret johdatetaan median tuottamisen tapoihin, markkinointiin, mediatuotteisiin, median kuluttamiseen ja tekemällä oppimiseen. Tärkeää on tunnistaa median tuottamisen taustalla vaikuttavat intressit. Tähän ajatukseen liittyy kriittinen medialukutaito. Tässä näkökulmassa nuoria ohjataan miettimään mediasisällöistä esimerkiksi seuraavia asioita: Mitä asioita kuvataan, miten ne on kuvattu, mitkä tahot ovat tehneet mediasisällön, kenelle sisältö on tehty, miksi se on tehty, kenen etuja mediaesitys ajaa ja minkälaista maailmankuvaa

se edustaa. Keskustelemalla nuorten kanssa suosituista videopeleistä voidaan avata pelituotannon taustalla vaikuttaviin taloudellisiin tekijöihin, tuotesponsorointiin ja siihen, mitkä tekijät tekevät peleistä suosittuja.

Mediakriittisyyteen liittyvät tiedon hallintataidot: mistä etsin ja löydän luotettavaa tietoa, kuka tietoa tuottaa, miten arvioin erilaisia tietolähteitä ja millaiset motiivit erilaisilla tiedon tuottajilla on. Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ovat nuorisotyöntekijän tukena tiedonhallintaan liittyvissä kysymyksissä. Tieto- ja neuvontapalvelut myös tarjoavat nuorille mahdollisuuksia harjoitella tiedon tuottamista, kriittistä tiedon hankintaa ja tiedon hyötykäyttöä esimerkiksi nuorten media-toimitusten avulla.

Tue nuoren kriittisen medialukutaidon kehittymistä näin:

- Ohjaa nuorta lukemaan mediaesityksiä: esimerkiksi elokuvaa katsottaessa keskustelkaa tekijän motiiveista, tarinan juonesta ja siitä miksi tarina kerrotaan, henkilöhahmojen asemoitumisesta ja niin edelleen. Samanlaisia syventäviä harjoituksia voi tehdä mainoksia katsellessa, pelatessa pelejä ja lukiessa lehtiä.
- Anna nuorelle mahdollisuus tuottaa itse mediaa siten, että hän pohtii prosessin aikana miksi hän tekee mediaesitystä, kenelle se on suunnattu ja millaisen vaikutuksen hän haluaa esityksensä saavan aikaan. Tähän pohdintaan tarvitaan usein aikuisen tukea.
- Nosta esiin nuoria koskevaa uutisointia ja muuta mediasisältöä, ja auta nuoria huomaamaan miten nuoret asemoidaan mediassa erilaisiin rooleihin. Rohkaise nuoria tuottamaan mediaa, jossa he itse asemoivat itsensä aktiivisiin rooleihin.
- Mahdollista mediaesitysten julkaiseminen esimerkiksi Nuorten Ääni-toiminnan kautta. Ohjaa nuoria selvittämään, voisiko jokin paikallislehti tai muu media julkaista nuorten itse tekemiä mediasisältöjä.

3 MEDIAVÄLINEIDEN KÄYTTÖ

Mediateknologia kehittyä huimaa vauhtia. Median kuluttamiseen suunnattuja laitteita tulee markkinoille kiihtyvää vauhtia ja mobiililaitteiden suosio kasvaa. Samoin median tuottamiseen liittyvien laitteiden määrä tavallisille kuluttajille on lisääntynyt roimasti. Nykyisin mobiilipuhelimilla voi tuottaa jo varsin hyvälaatuista video-, ääni- ja kuvamateriaalia julkaistavaksi. Mediavälineitä käytetään kuitenkin ennen kaikkea viihteen välineenä. Nuorisotyössä voidaan tukea myös sosiaalista, vaikuttavaa ja monipuolista mediankäyttökulttuuria. Käyttövalmiuksien vahvistaminen myös tasa-arvoistaa nuoria, sillä nuorten keskuudessa medioiden käyttötaidot vaihtelevat paljon.

Mediakasvatus kiinnittyy nuorisotyössä mediavälineiden käyttämisen opastamiseen, laitteiden hyötykäyttöön kannustamiseen, tiedon etsinnän tukemiseen sekä mediasisältöjen tuotannon tukemiseen. Digitaalisten pelien osalta mediakasvatus voi keskittyä itse pelaamiseen ja siihen liittyvään sosiaaliseen toimintaan ja yhteiseen keskusteluun sekä digitaalisten pelien kehittämiseen (mm. nuorille suunnatut pelien tekokurssit). Nuorisotyössä tapahtuvalla ohjauksella pyritään lisäämään nuorten mediataitoja välineiden käytössä, jotta he osaavat käyttää laitteita eri tarkoituksiin, kuten tiedonhallintaan tai luovaan työskentelyyn.

Tue nuoren mediateknologisten taitojen kehittymistä näin:

- Älä keskity työssäsi tekniikkaan, vaan sisältöön ja mediakasvatukseen – laite itsessään ei ole tärkeä, vaan se mitä sillä saadaan aikaan ja millaisia oivalluksia nuoret tekemisen aikana saavat.
- Anna nuorelle mahdollisuus ohjata vertaisiaan, nuorempiaan ja myös aikuisia mediankäyttöön liittyvissä asioissa. Nuoret ovat teknisesti näppäriä ja heidän osaamistaan kannattaa hyödyntää mahdollisimman paljon. Huomioi kuitenkin, että nuoret eivät välttämättä osaa hyödyntää välineitä monipuolisesti ja heidän taitonsa saattavat olla pinnallisia.
- Huomioi, että esimerkiksi pelkkä pelaaminen sinällään ei ole vielä mediakasvatusta, vaan vasta median käyttöä. Lisää mediatekemiseen aina keskusteleva ote: kysele, pohdi ja pyydä arvioita nuorilta.
- Ennen laitehankintoja kysy nuorilta mitä he haluavat niillä tehdä. Tee hankinnat käyttäen harkintaa, esimerkiksi videokameran lisäksi tarvitaan usein muutakin kalustoa ja ohjelmia valo- ja äänityön sekä elokuvan leikkaamisen helpottamiseksi.
- Hyödynnä myös nuorten omia media-laitteita.
- Verkosta löytyy paljon maksutonta opetusvideomateriaalia, jota voi hyödyntää esim. musiikin tekemisessä, kameroiden käytössä ja videoiden leikkaamisessa.

4 MEDIA KASVUYMPÄRISTÖNÄ

Terve mediasuhde tarkoittaa, että nuori pärjää medioiden kanssa, kuluttaa itselleen sopivaa mediaa ja rohkenee kieltäytyä itselleen sopimattomista sisällöistä. Fiksu ja eettisesti kestävä nettikäyttö on myös tärkeä osa nuoren verkkoon liittyvää osaamista. Nuorisotyöntekijä ohjaa nuorta terveen ja turvallisen mediasuhteen luomisessa. Nuorisotyöntekijän on tunnettava, millaisia haittoja median käytöstä voi seurata ja millaisia suojautumiskeinoja median haitallisilta vaikutuksilta on olemassa. Nuorisotyötä tekevän on tunnettava myös lakiin kirjatut, lasta suojaavat mediasisältöjen, kuten pelien ja elokuvien ikäraajat. Nuorisotyöntekijä voi joutua myös selvittämään esimerkiksi nettikiusaamiseen liittyviä tapauksia ja tukemaan nuoria netikettiin ja toista ihmistä kunnioittavaan käytökseen liittyvissä asioissa. Nuorisotyöntekijä saa tukea ja neuvoa oman työtiiminsä lisäksi esimerkiksi verkossa toimivilta ammattilaisilta sekä olemassa olevista verkkoaineistoista (kts. Lukemisto).

LAPSUUS JA NUORUUS MEDIASSA

Pienet lapset (0–6-vuotias)

Mediasuhteen kehittyminen alkaa vauvana. Taaperon käsitys median ja maailman suhteesta kehittyy vähitellen pienin askelin ja siksi pieniä lapsia tuleekin suojella liian voimakkailta mediakokemuksilta. Pelkoja voivat pienimmissä aiheuttaa esimerkiksi kovat äänet, pimeä ja vieraat hahmot, isompia lapsia voi pelottaa esimerkiksi uutisista tai lööpeistä nähdyt teot ja tapahtumat. Tärkeää mediasuhteen vahvistamiselle ovat leikin ja itseilmaisun tukeminen, tunteiden käsittelyn tukeminen ja ikätasolle sopivien media-annosten tarjoilu. Monipuolinen, iän mukainen median käyttö ja erilaisiin sisältöihin tutustuminen turvallisessa seurassa vahvistavat terveellisen ja turvallisen mediasuhteen kehittymistä.

Koululainen (7–12-vuotias)

Koululaiset ovat melkoisia media-ahmatteja: he kuluttavat usein monenlaisia medioita ja koululaiset nauttivat elämyksistä ja tarinoista, joita media heille tarjoilee. Yhä nuoremmat koululaiset kirjautuvat myös verkossa sosiaalisen median palveluihin, ja siellä koettu vuorovaikutus on lapsille tärkeää. Useat suositut palvelut eivät kuitenkaan ole suunnattu alakoululaisille, minkä vuoksi ylilyöntejä ja ymmärtämättömyydestä johtuvia kömmähdyksiä sattuu melko paljon. Aikuisen tehtävänä on tarjota turvallisen toiminnan malleja mediassa sekä tarjota muutakin kuin mediatekemistä lapselle. Koululaisia voi jo hyvin osallistaa median hyötykäyttöön ja innostaa median käyttöön myös osana koulutyötä. Itseilmaisun sääntöjä kannattaa käydä läpi koululai-

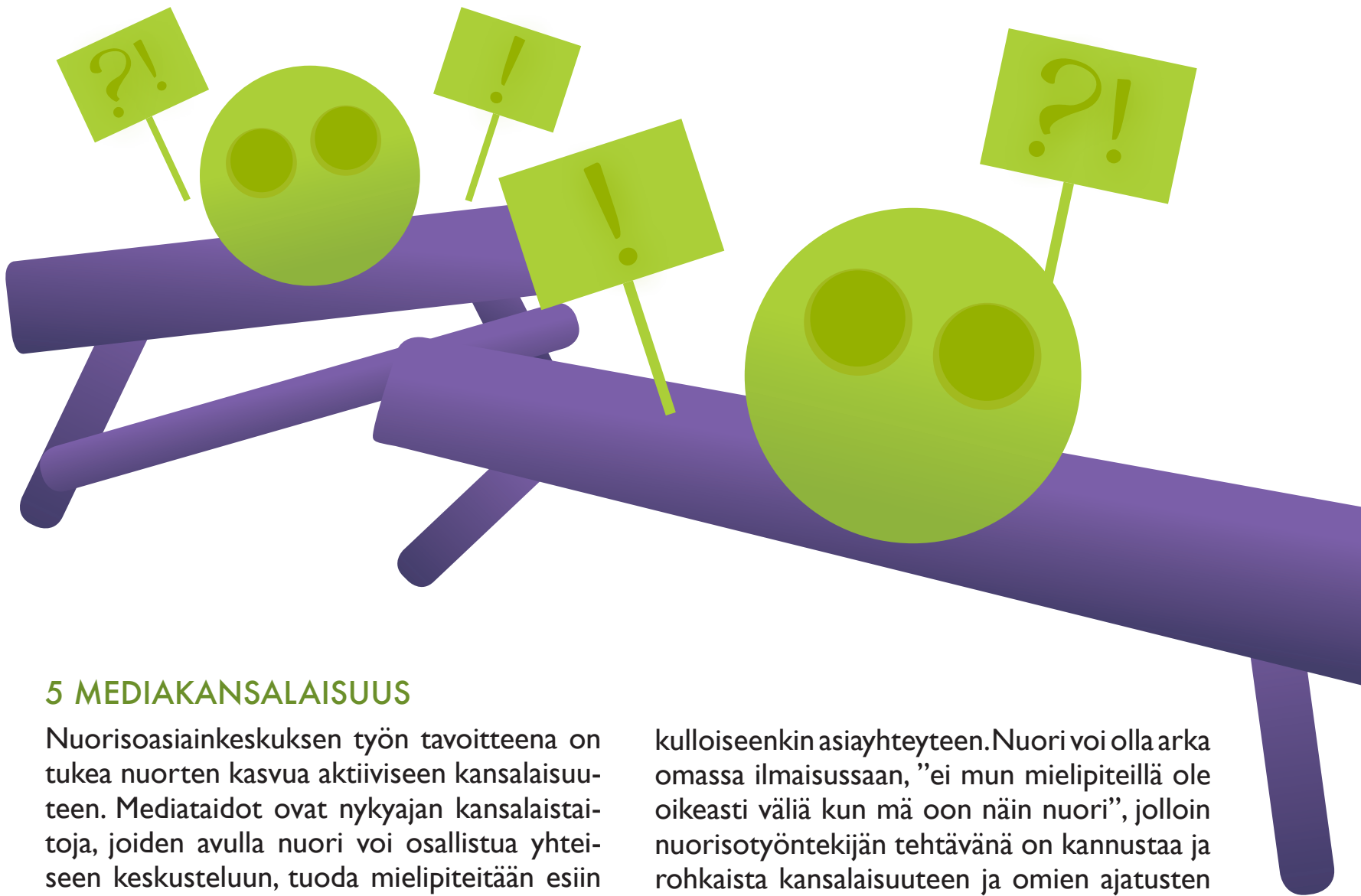
sen kanssa: millaisilla sivustoilla voi julkaista omia mediasisältöjä, miten ihmisiä kohdellaan verkossa ja miten toimia, jos netissä kohtaa outoja tai ikävältä tuntuvia asioita.

Murrosikäinen (13–18-vuotias)

Nuorelle mediat merkitsevät monenlaisia asioita: niiden kautta ja avulla peilataan oman tunne-elämän ja identiteetin kehitystä, punnitaan omaa minäkuvaa, koetaan vahvoja tunteita sekä pohditaan omaa fyysistä ja seksuaalista kehitystä. Monelle mediasisältöjen tekeminen ja julkaisu on myös osa irtiottoa lapsuudesta, kokeilua ja kapiinaakin esimerkiksi perhettä ja yhteiskuntaa kohtaan. Kriittinen ajattelu ja kyseenalaistamisen taito kehittyvät ja asenteet saattavat olla hyvinkin mustavalkoisia. Tämä on mediakasvatuksen näkökulmasta herkullista aikaa: nuoret ovat valmiita haastamaan itseään ja muita keskusteluun, näkökulmien jakamiseen ja vaikkapa median vallan rakenteiden purkamiseen. Nuorten kanssa on myös hyvä tilaisuus miettiä omaa osallisuutta ja kansalaisuutta ja kehittää omalle itseilmaisulle sopivia purku- ja julkaisuväyliä. Joillakin nuorilla kestää pidempään saada elämän palikat – koulu, ystävät, harrastukset, lepo ja mediankäyttö - tasapainoon. Tällöin aikuisia kaivataan turvaamaan se, että nuorella on riittävät työvälineet esimerkiksi liikapelaamisen tai mediaviihteen hallintaan.

Tue nuoren turvallisen ja terveen mediasuhteen kehittymistä:

- Keskustele medioista ja niiden vaikutuksista nuoren arkeen yhdessä nuoren kanssa. Luo ilmapiiri, jossa voidaan turvallisesti puhua ikävistäkin mediakokemuksista. Auta nuoria käsittelemään median kurjia ilmiöitä aikuisen tuella. Älä saarnaa tai kauhistele, vaan kysele ja kuuntele.
- Huolehdi ikärajoista nuorisotoiminnassa. Ikärajoista joustaminen on harkitsematonta ja antaa nuorelle kuvan, ettei niistä tarvitse välittää. Pelin ja elokuvan ikäraja ei ole suositus vaan varoitus haitallisesta sisällöstä.
- Ota selvää, millaisia ennaltaehkäiseviä palveluita nuorille on tarjolla ja mistä he voivat saada apua esimerkiksi liikapelaamiseen, ahdisteluun tai nettikiusaamiseen liittyen. Nettipoliisi, verkkoterkkarit ja muut netin aikuiset apujoukot ovat matalan kynnyksen palveluja nuorille. Pyri siihen, että tietoa palveluista on tarjolla jatkuvasti. Kirjaa itsellesi ylös henkilöt, joihin otat yhteyttä jos tarvitset tietoa median vaikutusten seurausten purkamiseksi.
- Jos jotakin ikävää tapahtuu, ole nuorten tukena. Nuorten turvallisuutta järjestyttävät tapahtumat, kuten kouluammuskelu-uutiset ovat käsiteltäviä asioita, joiden purkamisessa nuorisotyöntekijällä on tärkeä rooli. Vahvista nuoren turvallisuuden tunnetta: tästä selvittää yhdessä ja puhumalla huoli puolittuu.

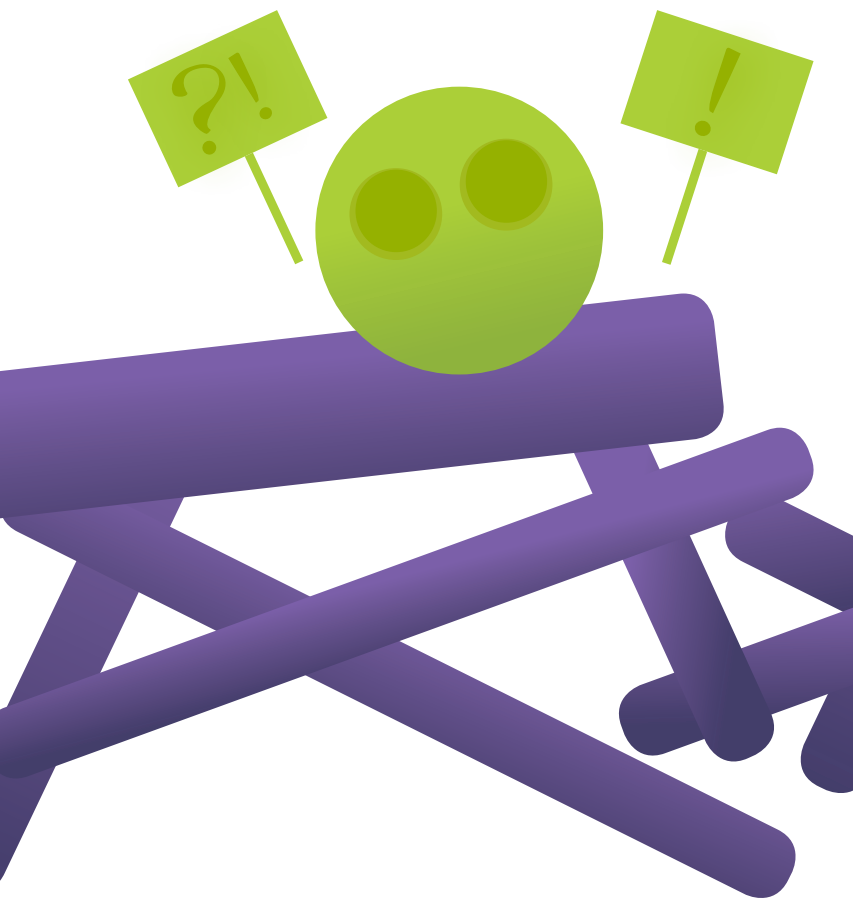
5 MEDIAKANSALAISSUUS

Nuorisoasiainkeskuksen työn tavoitteena on tukea nuorten kasvua aktiiviseen kansalaisuuteen. Mediataidot ovat nykyajan kansalaistaitoja, joiden avulla nuori voi osallistua yhteiseen keskusteluun, tuoda mielipiteitään esiin ja toimia aktiivisena kansalaisena esimerkiksi verkossa. Nuorisotyössä mediakasvatuksen tavoitteena on oltava riittävien vaikuttamiseen pyrkivien mediataitojen tarjoaminen nuorille. Ei siis riitä, että tarjotaan mediavälineet nuorten käyttöön – niiden käyttöön olisi opastettava osallisuuden ja kansalaisuuden näkökulma huomioiden.

Mediakansalaisuuttaan voi harjoittaa esimerkiksi tuottamalla mielipiteitä ja ilmaista ajatuksiaan videoiden, valokuvaten ja kirjoittaen. Toisaalta voi myös kirjata verkkoon aloitteita ja adresseja, perustaa verkkoon vaikuttamisryhmiä tai vaikkapa tuottaa blogia tai tehdä ajatuksia herättävä peli. Mediakansalaisuuden tärkeä osa on toisten mielipiteiden kunnioittamisen harjoittelu ja ilmaisu tyyllillä, joka sopii

kulloiseenkin asiayhteyteen. Nuori voi olla arka omassa ilmaisussaan, ”ei mun mielipiteillä ole oikeasti väliä kun mä oon näin nuori”, jolloin nuorisotyöntekijän tehtävänä on kannustaa ja rohkaista kansalaisuuteen ja omien ajatusten julkittamiseen julkisilla mediafoorumeilla. Mediakansalaisuus voi olla luonteeltaan poliittista, mutta sen ei tarvitse olla sitä. Nuoren ääni ja mielipiteet sellaisenaan ovat kuultavaksi tarkoitettuja ja tärkeitä.

Mediakasvatustyössä voidaan ottaa käyttöön hyviä Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen toiminnoissa syntyneitä käytäntöjä mm. Nuorten Ääni -toimitukselta, Curlylta ja HattuMedialta. Nuoria voidaan myös innostaa datajournalismiin uuden tiedon tuottamiseen olemassa olevan valtavan verkossa saatavilla olevan tietomassan pohjalta. Nuoria voi myös kannustaa vaikuttamaan median avulla.

Tue nuoren kasvua mediakansalaiseksi :

- Ohjaa nuorta vaikuttavan mediaesityksen tekemiseen. Miten puhutellaan yleisöä, millaisia tehokeinoja voi käyttää, millaisella foorumilla mediaesitys julkaistaan, jotta se saa mahdollisimman paljon oikeanlaista huomiota?
- Rohkaise nuoria ilmaisemaan mielipiteitään monin eri tavoin. Sanomalehdessä julkaistu mielipide ei ole ainoa tapa tuoda esiin omia ajatuksiaan. Kannusta nuoria osallistumaan erilaisiin ääni-, musiikki-, valokuva ja videokilpailuihin, joissa tavoitteena on omien ajatusten ilmaiseminen eri teemoista.
- Käytä mediakasvatuksellisia menetelmiä nuorten osallistamiseksi ja kuulemiseksi tavallisessa arkityössä. Näin mediailmaisun tavat ja käytänteet tulevat nuorille tutuksi arjessa.

Jos nuoret tuottavat verkkoon mediasisältöjä, pohdi miten niiden vaikuttavuutta voisi arvioida. Nuorta vaikuttamiseen voi motivoida esimerkiksi se, että omaa mediasisältöä suositaan (esim. Facebook ja Instagram -tykkäys), jaetaan ja kommentoidaan.

Pelkkä tieto ja taito median käyttötavoista ei riitä, vaan aikuisen apua tarvitaan myös sopivien olosuhteiden luomisessa. Esim. ryhmän perustaminen, median kanssa neuvottelemine, päättäjiien tavoittaminen ja kohtaaminen jne.

3 LOPUKSI

Tässä dokumentissa on nostettu esiin olennainen mediakasvatuksesta nuorisotyössä. Jokaisen nuorisoasiainkeskuksen työntekijän ja varsinkin mediatoiminnoissa olevien työntekijöiden olisi hyvä tiedostaa dokumentissa esitetyt seikat. Käytännössä tämä tarkoittaa mediakasvatuksellisen työtteen arkeen sitomista ja nuorten tukemista mediakasvatuksen keinoin. Mediakasvatuksessa työntekijällä tulee olla aktiivinen rooli, jossa hän tuo esiin mediakasvatuksen teemoja ja tarttuu nuorten mediaelämästä kumpuaviin impulsseihin. Mediakasvatuksen tavoitteena on nuorten itseilmaisun mahdollistaminen. Rajoittamisen ja kauhistelun sijaan keskitytään vuorovaikutukseen ja keskusteluun nuorten kanssa. Dialogi nuorten kanssa on ensisijaisen tärkeää, kuten myös nuorisotyöntekijöiden tilanneherkkyys. Ole kuulolla ja tarjolla nuorelle myös mediaan liittyvissä asioissa.

Mediakasvatus on ja tulee olemaan tärkeä osa nuorisotyötä nyt ja tulevaisuudessa. Mediakasvatukseen, kuten jokaiseen ammatilliseen osa-alueeseen liittyy jatkuva tiedon ja osaamisen päivittäminen. Nuorisotyöntekijän mediakasvatusvalmiuksia ja medialukutaitoa on hyvä aktiivisesti kehittää työn ohessa ja opiskellen. Myös nuoret voivat opettaa nuorisotyöntekijää ja lisätä ymmärrystä nuorten mediamaailmasta. Epävarmuutta ei kannata pelätä vaan kokeilla rohkeasti, kysellä nuorilta ja toisilta työntekijöiltä sekä innostaa nuoria tutustumaan mediaan eri näkökulmista. Kokeilut ja hauskuus ovat sallittuja!

Tämän dokumentin tueksi löytyy erilaisia toiminnallisia keinoja ja nuorisotyön mediakasvatusmenetelmiä, joita kerätään mediakasvatus.fi-verkkopalvelun materiaaleihin. Verkkopalvelua ylläpitää ja toimittaa Mediakasvatusseura.

KIITOKSET

Asiantuntija ja mediavaikuttaja Jorma Pilke, Nuorten Ääni –toimituksen tuottaja Ismo Kiesiläinen, Tampereen kaupungin nuorisopalveluiden (Monitoimitalo 13) verkkopalvelukoordinaattori Jussi Kuvaaja, professori Sirkku Kotilainen ja opiskelijat Heli Heino ja Zuzan Rasulzade Tampereen yliopiston mediakasvatuksen maisteriohjelmasta, yliopistonlehtori ja mediakasvatuksen tutkija Sara Sintonen Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitokselta.

Erityiskiitokset vielä tekstiä kommentoineille henkilöille, joilla oli vaikutusta lopulliseen muotoon: Kulttuurisen nuorisotyön toimistopäällikkö Ulla Laurio, toimittaja Salla Hongisto (NÄT), suunnittelija Leena Tuuttila (Verke), projektipäällikkö Tero Huttunen (Verke) ja koordinaattori Rauna Rahja (Mediakasvatusseura).

LUKEMISTO

Linkit

Nuorten Ääni

Vuonna 2006 perustettu Nuorten Ääni –toimitus on Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen ylläpitämää toimintaa. Toimitusryhmän jäsenet ovat 13–19-vuotiaita nuoria pääkaupunkiseudulta. Ryhmä tuo nuorille tärkeitä aiheita ja näkökulmia esille mediassa tekemällä itse sisältöjä mm. Ylen asia- ja ajankohtaisohjelmiin (esim. A-studio ja Kuningaskuluttaja) sekä Helsingin Sanomiin. Toimituksen kotisivuilla on kattava juttuarkisto.

<http://nuortenaani.blogspot.fi>

Uteliaammin, rohkeammin, hauskemmin! Osallistavia mediakasvatusmenetelmiä opetukseen ja nuorisotyöhön

Helsingin nuorisoasiainkeskuksen tuottama opas sisältää Nuorten Ääni-toiminnassa kehitettyjä käytännön harjoituksia erikokoisille nuorten ryhmille. Oppaan tueksi on tuotettu videoita, joista näkee kuinka harjoituksia käytännössä vedetään nuorten kanssa.

<http://nuortenaani.blogspot.fi/p/uteliaammin.html>

Curly

Vuonna 1997 perustettu Curly ry järjestää mediaan liittyvää harrastus-toimintaa yli 13-vuotiaille nuorille. Curlyn toimitusryhmä julkaisee painettua Curly-lehteä, joka ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehteä tehdään viikoittain kokoontuvissa lehtiryhmissä ympäri Suomen sekä etäkirjoittajien avulla.

www.curly.fi

Hattumedia

HattuMedia on Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen palvelupaletti mediasta kiinnostuneille 15-25-vuotiaille. Työmuotojen kautta oppii tuottamaan erilaisia mediasisältöjä eri mediavälineisiin. Kaikesta toiminnasta saa itselle todistuksen, josta on hyötyä kouluun tai töihin hakiessa.

<http://hattumedia.munstadi.fi>

Nusuvefo

Nuorille Suunnatun Verkkotyön Foorumi on perustettu yhteistyöverkostoksi niille yleishyödyllisille organisaatioille, jotka työskentelevät verkossa nuorten kanssa. Nusuvefon sivuilta näkee, millaiset toimijat tuottavat palveluja verkossa nuorille.

www.verke.org/nusuvefo

Verke

Verke eli Verkkonuorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskus on yksi nuorisotyön valtakunnallisista palvelu- ja kehittämiskeskuksista. Verken tehtävänä on kehittää verkossa ja verkon avulla tehtävää nuorisotyötä sekä palvella nuorten parissa toimivia ammattilaisia valtakunnallisesti.

www.verke.org

Mediakasvatus.fi

Mediakasvatusseuran ylläpitämä verkkopalvelu kokoaa ja tarjoaa ilmaiseksi mediakasvatukseen sopivat materiaalit nuorisotyöhön. Lisäksi voit selata tapahtumista sopivia täydennyskoulutuksia sekä seurata aktiivista uutisvirtaa.

Kaikkikuvaa.fi

9–15-vuotiaille suunnattu Kaikki kuvaa -sivusto sisältää käytännön neuvoja ja videotutoriaaleja omien elokuvien tekemiseksi. Kuvausvälineeksi riittää pelkkä kännykkä.

Kelaamo.fi

Kelaamo on yhteisö nuorille suomalaisille elokuvaharrastajille, jotka haluavat jakaa töitään ja verkostoitua muiden tekijöiden kanssa. Kelaamon Edu-osio on tarkoitettu esimerkiksi nuorisotyöntekijöille, jotka haluavat vahvistaa omia ohjaajan taitoja ja jakaa nuorten kanssa tehtyjä lyhytelokuvia julkisesti katsottavaksi.

Nuortanelama.fi

Nuortanelämä.fi-verkkopalvelu on suunnattu nuorille koko Suomessa. Palvelu tarjoaa opastusta ja ohjausta elämän eri tilanteissa. Nuortanelämä.fi-palvelu ohjaa oman kotipaikkakunnan lähipalveluiden luo, jotka ohjaavat ja neuvovat tarkemmin elämän haastavissa tilanteissa. Palvelu toimii suomeksi ja ruotsiksi.

Kirjallisuus

- AALTO, TUIJA JA UUSISAARI, MARYLKA YOE 2009. Nettielämää. Sosiaalisen median maailmat. BTJ-kustannus.
- HAASIO, ARI 2013. Netin pimeä puoli. Helsinki: SKS. 2011. Mitä iloa Internetistä? Helsinki: Avain Kustannus.
- HERKMAN, JUHA 2007. Kriittinen mediakasvatus. Tampere: Vastapaino.
- HIETALA, VEIJO 2007. Media ja suuret tunteet. Helsinki: BTJ Kustannus.
- KANGAS, SONJA & LUNDEVALL, ANNIINA & SINTONEN, SARA 2008. Lasten ja nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa. Liikenne- ja viestintäministeriö, Lasten ja nuorten mediafoorumi.
- KOTILAINEN, SIRKKU 2009. Suhteissa mediaan. Nykyluktuurin julkaisuja 99. Jyväskylän yliopisto.
- KOTILAINEN, SIRKKU & RANTALA, LEENA 2008. Nuorten kansalaisidentiteetti ja mediakasvatus. Nuorisotutkimusseura.
- KOTILAINEN, SIRKKU & HANKALA, MARI & KIVIKURU ULLAMAIJA (TOIM.) 1999. Mediakasvatus. Helsinki: Edita.
- KOTILAINEN, SIRKKU & SINTONEN, SARA (TOIM.) 2005. Mediakasvatus 2005: Kansalliset kehittämistarpeet. Oikeusministeriön julkaisuja 5/2005.
- KUPIAINEN, REIJO, KOTILAINEN, SIRKKU, NIKUNEN, KAARINA JA SUONINEN, ANNIKA. (TOIM.) 2013. Lapset netissä - Puheenvuoroja lasten ja nuorten netin käytöstä ja riskeistä. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2013.
- KUPIAINEN, REIJO JA SINTONEN, SARA 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Gaudeamus.
- KYNÄSLAHTI, HEIKKI & KUPIAINEN, REIJO & LEHTONEN, MIKA (TOIM.) 2007. Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007.
- LEHTIMÄKI, HANNA & SUORANTA, JUHA 2006. Kasvattajan brändikirja. Finnlectura.
- LINNA, ESA & LUNDEVALL, ANNIINA 2013. Me tehdään mediaa - Ideoita ja käytänteitä nuorten toimintaan nuorten tieto- ja neuvontatyössä. Koordinaatti.
- MATIKAINEN, JANNE 2008. Verkko kasvattajana - mitä aikuisen tulisi tietää ja ajatella verkosta? Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- MERILAMPI, RITVA-SINI 2014. Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: Avain Kustannus.
- MUSTONEN, ANU 2001. Mediapsykologia. Porvoo: WSOY. 2006. Mediasta se pienikin ponnistaa. Teoksessa H. Niinistö, A. Ruhala, a. Henriksson & L. Pentikäinen (toim.) Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaililla mausteilla. Jyväskylä: Gummerus
- MALMELIN, NANDO 2003. Mainonnan lukutaito: mainonnan viestinnällistä luonnetta ymmärtämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- NIEMINEN, HANNU & PANTTI, MERVI 2012. Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 2013. Hyvä medialukutaito. Suuntaviivat 2013–2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:11
- PALOHEIMO, MATTI 2003. Seksiä ja väkivaltaa - Kysymyksiä elokuvatarkastajalle. Like: Helsinki.
- RAHJA, RAUNA 2013. Nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa. Mediakasvatusseuran verkkojulkaisu, saatavilla mediakasvatus.fi/publications

LEENA-MAIJA ROSSI & ANITA SEPPÄ 2007. Tarkem-
min katsoen - visuaalisen kulttuurin lukukirja. Helsinki:
Gaudeamus

SALOKOSKI, TARJA & MUSTONEN, ANU 2007.
Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin –katsaus tut-
kimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja
-sääntelyn käytäntöihin. Mediakasvatusseuran julkai-
suja 2/2007.

SIHVONEN, JUKKA 2004. Mediatajun paluu (pistok-
keen päässä). Helsinki: Like.

SINTONEN, SARA 2012. Susitunti - kohti digitaalisia
lukutaitoja. Helsinki: Finnlectura.

SEPPÄNEN, JANNE 2008. Katseen voima. Kohti visu-
aalista lukutaitoa. Tampere: Vastapaino.

SPISAK SANNA & LUNDEVALL ANNIINA 2012. Vii-
saasti verkossa 2.0. Tukioppilastoiminnan materiaali
nettiturvallisuudesta. Mannerheimin Lastensuojelu-
liitto.

SUONINEN, ANNIKA 2004. Mediakielitaidon jäljillä.
Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä. Nyky-
kulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 81. Jyväsky-
län yliopisto.

SUORANTA, JUHA 2003. Kasvatus mediakulttuurissa :
mitä kasvattajien tulee tietää. Tampere: Vastapaino.

TAPSCOTT, DON 2010. Syntynyt digiaikaan - sosiaa-
lisen median kasvatit. Jyväskylä : Docendo.

ITSEILMAISU

MEDIAKRIITTISYYS

MEDIAVÄLINEIDEN KÄYTTÖ

MEDIA KASVUYMPÄRISTÖNÄ

MEDIAKANSALAIUUUS